

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:
матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.
(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025)

УДК 342.9

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АДМІНІСТРАТИВНО-ІНСТИТУЦІЙНІ
МЕХАНІЗМИ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ
ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

А. В. Омельченко

доктор юридичних наук, професор, перший проректор Київського
національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, головний
науковий співробітник наукового сектору комерціалізації об'єктів
інтелектуальної власності відділу промислової власності і комерціалізації
об'єктів інтелектуальної власності Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності НАПрН України
ORCID: 0000-0002-8407-8555

**INTERNATIONAL LEGAL ADMINISTRATIVE-INSTITUTIONAL
MECHANISMS OF PROTECTION AND ENFORCEMENT OF
INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS**

A. V. Omelchenko

Doctor of Law, Professor, First Vice-Rector of the Kyiv National Economic
University named after Vadym Hetman, Chief Researcher of the Scientific Sector
of Commercialization of Intellectual Property Objects, Department of Industrial
Property and Commercialization of Intellectual Property Objects, Research
Institute of Intellectual Property of the National Academy of Sciences of Ukraine
ORCID: 0000-0002-8407-8555

Анотація:

Міжнародно-правові адміністративно-інституційні механізми охорони та захисту прав інтелектуальної власності можливо дослідити на прикладі діяльності Світової організації торгівлі (COT) та Всесвітньої організації інтелектуальної власності (BOIB). Механізми охорони та захисту прав інтелектуальної власності COT та BOIB доповнюють один одного.

Ключові слова: адміністративний механізм охорони та захисту прав інтелектуальної власності, Всесвітня організація інтелектуальної власності, Світова організація торгівлі.

Annotation:

International legal administrative-institutional mechanisms for the protection and enforcement of intellectual property rights can be studied using the example of the activities of the World Trade Organization (WTO) and the World Intellectual Property Organization (WIPO). The mechanisms for the protection and enforcement of intellectual property rights of the WTO and WIPO complement each other.

Keywords: administrative mechanism for the protection and enforcement of intellectual property rights, World Intellectual Property Organization, World Trade Organization.

Міжнародно-правові адміністративно-інституційні механізми охорони та захисту прав інтелектуальної власності можливо дослідити на прикладі діяльності Світової організації торгівлі (COT) та Всесвітньої організації інтелектуальної власності (BOIB).

Так, Угода про заснування COT була укладена 15 квітня 1994 р. [1]. Відповідно до своєї сфери діяльності COT забезпечує загальну організаційну базу для здійснення торговельних відносин між її членами з питань, що

стосуються угод та пов'язаних з ними правових документів, які охоплено в додатках до цієї Угоди. Невід'ємною частиною Угоди про заснування СОТ є угоди щодо врегулювання відносин з конкретних питань міжнародної торгівлі, які є додатками до неї.

Важливою складовою Угоди про заснування СОТ є Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС) [2].

Угода ТРІПС містить загальні положення та основні принципи захисту прав інтелектуальної власності. Частина II цієї угоди визначає стандарти щодо наявності, сфери дії та використання прав інтелектуальної власності щодо авторського права та суміжних прав, торгових знаків, географічних зазначень, промислових зразків, патентів, планів-проектів (топографій) інтегральних мікросхем, захисту нерозкритої інформації, контролю антиконкурентних дій у договірних ліцензіях. Частина III Угоди ТРІПС містить положення про забезпечення прав інтелектуальної власності. Зокрема вона визначає загальні зобов'язання щодо зазначених питань, цивільно-правові та адміністративні процедури та засоби правового захисту, застережні заходи, спеціальні вимоги стосовно заходів на кордоні, кримінальні процедури. Частина IV Угоди ТРІПС врегульовує питання отримання та збереження прав інтелектуальної власності та відповідні *inter partes* процедури. Частина V Угоди ТРІПС присвячена питанням недопущення та вирішення спорів. Частини VI та VII Угоди ТРІПС містять положення про домовленості на перехідний період та інституційні домовленості.

За критерієм територіальної дії виділяються такі типи міжнародно-правових адміністративно-інституційних механізмів охорони інтелектуальної власності: універсальний механізм охорони інтелектуальної власності СОТ; універсальний механізм охорони інтелектуальної власності ВОІВ; регіональні механізми охорони інтелектуальної власності.

За критерієм функціональної та інституційної взаємодії із СОТ міжнародно-правові адміністративно-інституційні механізми охорони інтелектуальної власності поділяються на: 1) механізми, які застосовуються СОТ для забезпечення належного рівня охорони інтелектуальної власності, передбаченого Угодою ТРІПС; 2) механізми, які діють незалежно від механізму Угоди ТРІПС (згідно з положенням ст. 5 Угоди ТРІПС), що передбачені Угодою ТРІПС та адмініструються ВОІВ; 3) механізми, які конкурують із СОТ за певними напрямками охорони інтелектуальної власності і не адмініструються ВОІВ.

За межами СОТ діє механізм охорони інтелектуальної власності, що засновується на міжнародно-правовій та інституційній основі ВОІВ і який є універсальним (комплексним) та регіональним механізмом охорони, що діє лише щодо окремих об'єктів інтелектуальної власності. Механізм ВОІВ може діяти повністю автономно від механізму СОТ, однак завдяки СОТ ефективність механізму ВОІВ підвищується. Охорона інтелектуальної власності у рамках СОТ нерозривно пов'язана з інституційно-правовим механізмом охорони інтелектуальної власності, створеним ВОІВ.

Систему принципів міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності складають загальні та спеціальні принципи.

До загальних принципів відносяться принципи міжнародного економічного права, які застосовуються до відносин з охорони інтелектуальної власності (принцип невід'ємності суверенітету держав над своїми природними ресурсами, принцип свободи вибору форм організації зовнішньоекономічних зв'язків та інші).

До спеціальних принципів відносяться принципи СОТ та ВОІВ. Принципи СОТ викладені в Угоді ТРІПС, та підрозділяюся на ті, що відтворюють окремі принципи Паризької та Бернської конвенцій (принцип національного режиму та режиму найбільшого сприяння, принцип

прирівнення, незалежної охорони, автоматичної охорони, заборони дискримінації) та принципи, які закріплені тільки в Угоді ТРІПС (передачі та поширення технологій, принцип пропорційності правового впливу). Принципи ВОІВ переважно мають адміністративно-технічний характер та задіяні з метою кваліфікації, реєстрації, класифікації та депонування об'єктів інтелектуальної власності.

Міжнародний інституційний механізм охорони інтелектуальної власності є сукупністю спеціалізованих міжнародних інституцій, за допомогою яких забезпечується організаційно-правова та адміністративно-технічна охорона певних об'єктів інтелектуальної власності на міжнародному рівні шляхом договірної співпраці держав. Починаючи з 1967 р. та до 1994 р. інституційний механізм ВОІВ становив основу для міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності, а механізм СОТ доповнив та посилив її, одночасно забезпечуючи її практичне виконання.

Механізми ВОІВ та СОТ доповнюють один одного, але на сьогодні вбачається послаблення ролі ВОІВ та посилення інституційної ролі СОТ. Охорона інтелектуальної власності у рамках СОТ засновується на міжнародно-правовій базі ВОІВ, доповнюючи та посилюючи останню власними принципами та правилами, що були прийняті на Уругвайському раунді торговельних переговорів держав-підписантів ГАТТ 1947 р. Підхід СОТ до питань охорони інтелектуальної власності у порівнянні із механізмом ГАТТ 1947 р. є комплексним та спеціально орієнтованим для цілей міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності. Угода ТРІПС, на відміну від ГАТТ 1947 р., включила охорону інтелектуальної власності до міжнародних зобов'язань держав-членів СОТ. Розвиток права ГАТТ/СОТ щодо охорони інтелектуальної власності відбувався під впливом міжнародних угод ВОІВ, а тому нормативна база СОТ віддзеркалює положення багатьох угод, що адмініструються ВОІВ.

Угода ТРІПС в цілому втілює компроміс між інтересами держав, що розвиваються та інтересами розвинених держав. Однак, щодо принципів передачі та поширення технологій, то існує дисбаланс на користь держав, що володіють інтелектуальними здобутками, так як Угода ТРІПС не надає однозначного трактування та методології імплементації, що знижує ефективність забезпечення охорони інтелектуальної власності для вигоди усіх держав-членів СОТ.

Угода ТРІПС встановлює мінімальні стандарти міжнародно-правової охорони усіх існуючих на сьогодні об'єктів інтелектуальної власності, таких як авторські та суміжні права, товарні знаки, промислові зразки, патенти, топографії інтегральних мікросхем, географічні зазначення, комерційна таємниця та інша нерозголошувана інформація на недискримінаційній міжнародно-правовій основі. Ця охорона діє як щодо об'єктів інтелектуальної власності, які перетинають державний кордон (чи є складовою товарів, що імпортуються), так і щодо об'єктів інтелектуальної власності, які створюються, купуються або продаються на внутрішньодержавному ринку. Така стандартизована та недискримінаційна охорона поширюється на об'єкти інтелектуальної власності, які до створення СОТ та підписання Угоди ТРІПС не охоронялися на міжнародному рівні [3].

Література

1. Угода про заснування Світової організації торгівлі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_342#Text
2. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#n3

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:
матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.
(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025)

3. Чибісов Д. М. Охорона прав інтелектуальної власності в рамках
Світової організації торгівлі. Автореферат на здобуття науково ступеня
кандидата юридичних наук. Одеса. 2017.